

Jak przestrzeń na nas działa?

WIEDZA W PIGUŁCE

Przestrzeń wpływa na nasze życie. Miejsca oddziałują na nasze samopoczucie, wybory konsumenckie czy sposób zachowania się wobec innych osób.

W naszej kulturze mocno zakorzenione są pewne rozwiązania architektoniczne dla różnych przestrzeni społecznych. Np. organizację przestrzeni bazyliki (typu kościoła wywodzącego się z antycznych hal targowo-sądowych) odnaleźć można w miejscach, gdzie jakieś istotne treści odbierane są przez dużą grupę ludzi. Ławki w szkole ułożone są w rzędach przed stołem nauczyciela i podobnie wyglądają sale sądowe czy sale ślubów cywilnych. W takich pomieszczeniach większość odbiorców odczuwa wagę prezentowanych treści i nie jest chętna do wypowiedzi. Inaczej w pokojach, gdzie siedzi się w formie okręgu — „okrągły stół” stał się przysłowiowym znakiem dialogu i porozumienia.

Demokratyzacja i zmiany obyczajowe sprawiły, że coraz gorzej czujemy się w miejscach umniejszających nasze znaczenie — pragniemy być traktowani jak równorzędni partnerzy. Dlatego w licznych szkołach zmienia się układ ławek, ustawiając je w podkowę, zaś w bankach i salonach sprzedaży okienka i lady są zastępowane przez stoły.

Dąży się obecnie do zmniejszenia dystansu między ludźmi, który jest jednym z najważniejszych wyznaczników typu kontaktu. Charakterystyczna dla kontaktów oficjalnych odległość 2–3 metrów często jest skracana, jeśli rozmówca chce robić wrażenie swobodnego partnera w rozmowie. Znaczenie dystansu szczególnie łatwo zauważyć w środkach komunikacji — nie czujemy się przyjemnie, stojąc w tłoku z obcymi ludźmi i by uniknąć kontaktu, odwracamy wzrok i kulimy się.

Wiele miejsc pozostało nieprzyjaznych użytkownikom — np. przy kasach w supermarketach czujemy się zobowiązani do pośpiechu. Projektanci wnętrz restauracji serwujących fast food dbają o to, abyśmy nie chcieli długo w nich zostawać — w sieciach McDonald's, KFC czy Burger King króluje drażniący kolor czerwony. W tych lokalach, którym zależy na miłej atmosferze i zatrzymaniu klienta, stosuje się inny układ stołów, na ich wystrój składają się wygodniejsze krzesła lub kanapy, stonowane kolory oraz rośliny.

O znaczeniu przestrzeni dobrze pamiętać, robiąc zakupy. Kiedy stoimy w kolejce do kasy, nasz wzrok zawsze pada na ustawione tam specjalnie półki z drobnymi produktami. Świadomi technik manipulowania przestrzenią możemy uniknąć niepotrzebnych wydatków.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Sposób zorganizowania przestrzeni, w której komunikujemy się z innymi, ma istotne znaczenie dla naszego zachowania. Dystans dzielący nas od innych, wystrój wnętrza, kolor, miejsce, w jakim znajduje się nasz rozmówca — wszystkie te elementy wpływają na nasze poczucie komfortu i bezpieczeństwa. Warto pamiętać, że techniki odpowiedniego aranżowania przestrzeni są często wykorzystywane nie tylko do tego, żebyśmy my się lepiej czuli w danym miejscu, ale także po to, żebyśmy zachowywali się w sposób zgodny z oczekiwaniami.

Cele operacyjne

Uczestniczki i uczestnicy zajęć:

- rozumieją, że sposób zorganizowania przestrzeni, w której przebywamy, ma istotne znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa i komfortu oraz może wpływać na sposób zachowywania się;
- wiedzą, że jednym z podstawowych czynników decydujących o poczuciu komfortu lub jego braku jest dystans dzielący nas w przestrzeni od innych osób;
- pamiętają o tym, że mają prawo domagać się zorganizowania otaczającej ich przestrzeni w sposób odpowiadający potrzebom ich samych i innych osób;
- potrafią zaaranżować przestrzeń w taki sposób, aby odpowiadała potrzebom związanym z określoną sytuacją komunikacyjną;
- wiedzą, że techniki związane z celowym organizowaniem przestrzeni w sposób stymulujący określone zachowania są powszechnie stosowane m.in. w restauracjach, sklepach i instytucjach takich jak banki.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min
Forma: burza mózgów

Podziel uczestniczki i uczestników zajęć na 6 zespołów i poproś ich, aby wstali z miejsc. Kolejnym grupom przydziel zadanie dotyczące odmiennego sposobu zaaranżowania krzeseł i ławek w sali, w której odbywają się zajęcia. Poproś kolejne grupy o realizację zadania.

Sala powinna zostać zaaranżowana tak, aby umożliwiała możliwie najbardziej wygodne wykonywanie następujących czynności:

- grupa 1 — tradycyjny wykład, podczas którego prowadzący robi liczne notatki na tablicy
- grupa 2 — praca w zespołach 4–6 osobowych, mająca na celu wspólne zaprojektowanie plakatu
- grupa 3 — debata z udziałem dwóch stron, w którą będą zaangażowane wszystkie osoby uczestniczące w zajęciach
- grupa 4 — przeprowadzenie spotkania integracyjnego dla klasy, której uczniowie spotykają się w szkole po raz pierwszy
- grupa 5 — debata z udziałem trzech stron, w którą będą zaangażowane wszystkie osoby uczestniczące w zajęciach
- grupa 6 — praca w grupach 4–6 osobowych, zakładająca wspólne rozwiązanie zadania

Zachęć poszczególne zespoły do swobodnego aranżowania przestrzeni.

Jako pytania pomocnicze rozważ:

- Dlaczego akurat ten układ ławek i krzeseł jest najbardziej odpowiedni?
- Co decyduje o tym, że przy innym układzie ławek i krzeseł określone zadanie byłoby trudno wykonać?
- Jakich problemów narażają klasyczny układ ławek i krzeseł w czasie zajęć szkolnych?

- Czy za każdym razem potrzebne są ławki?
- Czy za każdym razem potrzebne są krzesła?

2.

Czas: 5 min
Forma: burza mózgów

Poproś kilka par osób uczestniczących w zajęciach, aby przy jednym stoliku usiadły w sposób zgodny z twoimi kolejnymi wskazówkami.

1. Poproś, aby osoby te usiadły naprzeciw siebie.
2. Poproś, aby osoby te usiadły obok siebie po tej samej stronie linii blatu.
3. Poproś, aby osoby te usiadły obok siebie po dwóch stronach jednego z rogów stołu.

Zadaj pytanie:

- Który z układów i z jakich przyczyn najlepiej odpowiada następującym sytuacjom:

1. egzamin ustny
2. plotkowanie z kolegą
3. wyjaśnienie nauczycielowi przyczyn nieobecności na zajęciach, o której zdecydowały względy rodzinne
4. wspólne rozwiązanie zadania z matematyki z koleżanką
5. trudna rozmowa dwóch skłóconych kolegów, którzy próbują się pogodzić
6. wspólne rozwiązanie zadania z fizyki z korepetytorem
7. wspólne przygotowanie hasła promującego waszą szkołę

Zachęć możliwie najwięcej osób uczestniczących w zajęciach do dzielenia się własnymi opiniami i spostrzeżeniami.

Jako pytania pomocnicze rozważ:

- Co decyduje o tym, że w jednych układach czujemy się komfortowo, a inne w danej sytuacji powodowałyby poczucie dyskomfortu?
- Jaką rolę pełni stół w wybranych sytuacjach — czy bardziej stanowi wspólną przestrzeń, czy może barierę, którą chcemy się od siebie oddzielić?
- Który wariant ułożenia krzesel byłby dla danej sytuacji najgorszy? Dlaczego?
- Który wariant ułożenia krzesel ma charakter bardziej oficjalny, a który sprzyja kontaktom o charakterze prywatnym?
- W sytuacji egzaminu który z układów sprzyjałby opanowaniu zdenerwowania?
- Czy wszystkie osoby uczestniczące w zajęciach wskazałyby ten sam układ jako najbardziej odpowiadający danej sytuacji?

Podsumowując tę część zajęć, zwróć uwagę uczestniczek i uczestników, że sposób zorganizowania przestrzeni, w której przebywamy, ma istotne znaczenie nie tylko dla naszego samopoczucia. W zależności od sposobu, w jaki zaaranżujemy przestrzeń, łatwiej będzie nam porozumieć się z innymi, opanować własne emocje, zachować się w określony sposób lub skoncentrować się na realizowanym zadaniu.

W szczególności postaraj się przekonać osoby uczestniczące w zajęciach, że to one — zarówno w domu, jak i w szkole — powinny dbać o takie zaaranżowanie przestrzeni, aby najbardziej odpowiadało ich charakterom i potrzebom.

Podkreśl, że techniki odpowiedniego zaaranżowania przestrzeni są świadomie stosowane w różnych dziedzinach naszego życia. Dzieje się tak w szczególności w przypadku sklepów, w których układ towarów nigdy nie jest przypadkowy, ale ma skłonić klientów do robienia możliwie największych zakupów (przykład stanowi układanie słodyczy przy kasie, tak abyśmy sięgnęli po nie, stojąc w kolejce lub umieszczanie produktów dla dzieci na wysokości ich linii wzroku).

3.

Czas: 10 min

Forma: praca w grupach

Pomoce: **materiał pomocniczy „Jak przestrzeń na nas działa?”**

Rozdaj poszczególnym zespołom losy z **materiału pomocniczego „Jak przestrzeń na nas działa?”**. Poproś o rozwiązanie zadania, sugerując grupom, aby zwróciły uwagę na możliwie najwięcej szczegółów, które decydują o zorganizowaniu przestrzeni w sposób spełniający podane oczekiwania.

4.

Czas: 20 min

Forma: praca w grupach

Pomoce: **materiał pomocniczy „Jak przestrzeń na nas działa?”**

Poproś poszczególne grupy o zaprezentowanie wyników pracy. Pozostałe zespoły zachęć do wygłaszania opinii i komentarzy.

Jako pytania pomocnicze rozważ:

- Jakie znaczenie ma kolor ścian, elementów dekoracji i wyposażenia? Jakie efekty jesteśmy w stanie osiągnąć, zmieniając jego intensywność lub barwę?
- Dlaczego sposób zagospodarowania przestrzeni (w tym zwłaszcza ilość „wolnego miejsca” pomiędzy osobami) ma tak istotne znaczenie dla osiągnięcia pożądanego w poszczególnych sytuacjach efektu?
- Jakie inne elementy wystroju wnętrza mogą mieć znaczenie dla osiągnięcia pożądanego w poszczególnych sytuacjach efektu? (Weź pod uwagę oświetlenie, zapach, wielkość okien, rodzaj podłogi, typ krzeseł i itp.)
- Jakie skojarzenia wywołują silne i intensywne kolory w restauracji, a jakie stonowane barwy?
- Które znane sieci restauracji sprzyjają długim rozmowom z przyjaciółmi, a w których trudno usiedzieć po zjedzeniu posiłku?
- Jakie znaczenie ma to, czy w danym pomieszczeniu znajdują się rośliny?
- W jakich sytuacjach ciepłe i przytulne oświetlenie w kawiarni może się nie sprawdzić, powodując u nas poczucie dyskomfortu?

- Co zmienia się w relacji w zależności od tego, czy w banku doradca siedzi za biurkiem, do którego podchodzimy, w okienku, przy którym musimy stać, czy siada razem z nami do stołu?
- W jaki sposób zmienia się nasz sposób zachowania, gdy udajemy się na obiad do restauracji, w której stoi się, jedząc, przy wysokim stole, siedzi na wysokich taboretach barowych lub w wygodnych głębokich fotelach?
- Jakie przykłady z życia codziennego w waszym mieście, dotyczące celowego zaaranżowania kawiarni, pubów lub restauracji można przytoczyć?
- Które puby w waszym mieście sprzyjają możliwie długiemu przebywaniu ze znajomymi, a w których nigdy nie spędzamy więcej czasu niż potrzeba na wypicie kawy?

Podsumowując zajęcia, zwróć uwagę osób uczestniczących w zajęciach, że tak samo jak powinniśmy dbać o odpowiednią aranżację pomieszczeń, w których pracujemy, odpoczywamy i bawimy się, tak też możemy starać się jako mieszkańcy i obywatele o odpowiedni kształt przestrzeni publicznej na naszych osiedlach, w dzielnicach i miastach. To dzięki dobrze zorganizowanym i zadbanym placom, parkom i deptakom możemy przyjemnie spędzić czas w towarzystwie znajomych lub mamy dokąd wybrać się na relaksujący spacer.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć uczestniczki i uczestnicy zajęć:

- dostrzegają wpływ sposobu zaaranżowania danej przestrzeni na komunikację, w tym zwłaszcza na zachowanie poszczególnych osób?
- wiedzą, w jaki sposób aranżować przestrzeń tak, aby odpowiadała potrzebom danej sytuacji komunikacyjnej?
- są świadomi tego, że wiele firm i instytucji celowo organizuje przestrzeń w taki sposób, aby nakłonić nas do pożądanых przez siebie zachowań?
- rozumieją, że powinni dbać o odpowiednie zorganizowanie przestrzeni otaczającej ich w życiu prywatnym oraz że mają prawo domagać się uwzględnienia ich potrzeb w przestrzeni publicznej?

Opcje dodatkowe

Zajęcia mogą zostać rozbudowane w punkcie 1. Poproś poszczególne zespoły o przygotowanie wytycznych do zaaranżowania sali lekcyjnej w taki sposób, aby uczniowie mogli swobodnie pracować w grupach i w mniejszym stopniu odczuwali stres związany z prezentowaniem własnego stanowiska w czasie dyskusji prowadzonych w szkole.

Zajęcia mogą zostać rozbudowane w punkcie 2. Poproś poszczególne zespoły o przygotowanie zestawu 5–6 pytań, które pozwolą im zweryfikować, czy przestrzeń do nauki w domu została zaaranżowana zgodnie z ich upodobaniami i wymogami.

MATERIAŁY

materiał pomocniczy „Jak przestrzeń na nas działa?”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

W odniesieniu do podanych poniżej twierdzeń wskaż: „prawda” lub „fałsz”.

1. To, jak duże w restauracji są stoliki oraz ilość przestrzeni pomiędzy nimi, ma niewielkie znaczenie dla naszego samopoczucia w danym lokalu i nie ma wpływu na treść rozmów, które prowadzimy z naszymi przyjaciółmi. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]

2. W sądach celowo sędzia siedzi na podwyższeniu w centralnym miejscu sali. Zaaranżowanie przestrzeni ma służyć podkreśleniu powagi sytuacji oraz znaczenia jego roli. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
3. Ustawienie produktów w sklepach związane jest wyłącznie z wygodą klientów i podporządkowane jest ich oczekiwaniom. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
4. Odpowiadanie na stojąco przy tablicy najczęściej zmniejsza treść i sprzyja łatwości wypowiedzi, podczas gdy odpowiadanie na siedząco z ławki bardzo często powoduje stres związany z zabieraniem głosu publicznie. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
5. Zachowanie osób zmienia się w zależności od tego, w jakim otoczeniu przebywają. Długotrwałe przybywanie w pomieszczeniach pomalowanych na jaskrawe kolory wywołuje inne reakcje niż pobyt w miejscach w kolorach pastelowych lub ciemnych. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
6. Warunki, które odpowiadają rozmowie dwóch przyjaciółek, najprawdopodobniej nie sprawdzą się w przypadku wspólnego przygotowywania prezentacji na zajęcia szkolne. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]
7. Nauka zajmująca się badaniem wzajemnego wpływu sposobu zorganizowania przestrzeni na relacje pomiędzy to proksemika. Szczególne znaczenie przywiązuje się w niej do przestrzeni dzielącej nas od innych. Badacze udowodnili, że dystans poniżej 45 centymetrów, określany jako przestrzeń intymna, ma kluczowe znaczenie dla naszego komfortu i poczucia bezpieczeństwa. Ileż ktoś stara się naruszyć tę przestrzeń wbrew naszej woli, odczuwamy silny dyskomfort. [rozwiązanie: prawda] [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

CZYTELNI

- Hall Edward T., **Ukryty wymiar**, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 2009.
- Drzewiecki Piotr, **Przestrzeń dla edukacji. O architekturze szkolnej** [online], Edu-news, [dostęp 26.03.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.edunews.pl/badania-i-debaty/opinie/820>.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Michał Wysocki, konsultacja merytoryczna: Piotr Drzewiecki. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/jak-przestrzen-na-nas-dziala/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.